

Sylvester János Krakkóban

A 15–16. században számos magyar diák végezte tanulmányait a krakkói egyetemen, és közülük sokan később fontos szerepet játszottak hazájuk szellemi életében.¹ Ez alkalommal Sylvester János krakkói tevékenységét tekintem át. Sylvester munkássága úttörő jelentőségű a magyar nyelvszemlélet és a grammatikai irodalom fejlődésében. Jelenlegi ismereteink szerint ő szerkesztette az első rendszeres magyar nyelvtant. A *Grammatica Hungarolatina* patrónusának, Nádasdy Tamásnak nyugat-magyarországi udvarában, Sárvár-Újszigeten jelent meg, 1539-ben.² A latin grammatika tárgyalásával párhuzamosan Sylvester kísérletet tett anyanyelve szabályszerűségeinek módszeres feldolgozására. Nyelvészeti érdeklődésének legnagyobb szabású eredménye, hogy a korábbi részleges fordítások után elsőként készítette el a teljes magyar Újtestamentumot. A munka ugyancsak Sárvár-Újszigeten jelent meg, 1541-ben.³ Sylvester János megtestesítette a „homo trilinguis” erasmusi eszményét. A szent nyelvekben való jártasságát kamatoztatva pályájának csúcán, 1543-tól a bécsi egyetemen a héber, 1546-tól 1550-ig a görög nyelv professzora volt.⁴ A magyar irodalom és művelődés története szempontjából különösen fontos, hogy Erasmus is Luther szellemében döntő lépéseket tett anyanyelvének fejlesztése érdekében. Nemcsak a magyar nyelv első elméleti rendszerezését alkotta meg, hanem azt is megmutatta, hogyan lehet a szent szövegeket anyanyelvén megszólaltatni a humanista bibliakritika szigorúságát szem előtt tartva.

¹ Az egyetem hatásáról a korszak magyar szellemi életére: Kovács Endre, *A krakkói egyetem és a magyar művelődés. Adalékok a magyar–lengyel kulturális kapcsolatok XV–XVI. századi történetéhez*, Bp., 1964.

² *Grammatica Hungarolatina in usum puerorum recens scripta Ioanne Sylvestro Pannonio autore*, Újsziget, 1539. Legújabb hasonmás kiadása: *Grammatica Hungarolatina*, a faksimile szöveget közölte KÖSZEGHY Péter, a kísérőtanulmányt írta SZÖRÉNYI László, Bp., 1989 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, XXII). Az egyes régi nyomtatványokkal kapcsolatos könyvészeti kutatások összefoglalása megtalálható a következő bibliográfiában: Régi magyarországi nyomtatványok 1473–1600, szerkesztette BORSA Gedeon–HERVAY Ferenc–HOLL Béla–KÄFER István–KELECSÉNYI Ákos, Bp., 1971 (a továbbiakban RMNy 1971). Az egyes tételekre arab szám utal. RMNy 1971, 39. Sylvester egyes munkáira vonatkozó szakirodalom felsorolása 1986-ig: *Sylvester János bibliográfiája*, összeállította NAGYNÉ PIROSKA Lilla, Sárvár–Szombathely, 1987, 30–32.

³ *Új Testamentum magyar nyelven, mellyet az görög és diák nyelvből újonnan fordítánk, a magyar népnek keresztyén hitben való ippülésire*, Újsziget, 1541. Hasonmás kiadása: *Új Testamentum*, a faksimile szöveget gondozta és a kísérőtanulmányt írta VARJAS Béla, Bp., 1960 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, I). RMNy 1971, 49; NAGYNÉ, i. m., 34–37.

⁴ Bécsi munkásságának minden részlete pontosan nem tisztázott, vö. FÖNYAD Pál, *Sylvester János Bécsben*, Sárvár, 1995.

Mivel az életmű középpontjában a nyelvi kérdések állnak, különösen fontosak Sylvester krakkói tanulmányai, hiszen itt találkozhatott először az európai humanizmus nyelvszemléletének megannyi megnyilvánulásával. Az egyetemen a híres angol humanista, Leonhard Cox erasmista köréhez tartozott. Mint közismert, Krakkóban a különféle grammatikai irányzatok legjelentősebb munkái sorra megjelentek. Sylvester legfontosabb műveinek, az említett latin–magyar grammatikának és az Újszövetség-fordításnak az elkészítéséhez wittenbergi tanulmányai során is kaphatott jelentős indítást, de ezt megelőzte krakkói munkássága. Latin verseket szerzett, és Hieronymus Vietor nyomdájában maga is bekapcsolódott grammatikai kiadványok elkészítésébe. Tevékenységének köszönhetően jöttek létre a legrégebbi ismert nyomtatványok, amelyek összefüggő magyar nyelvű szövegeket is tartalmaznak. Ennek jelentőségét a nemzeti nyelv fejlődése szempontjából nehéz volna túlbecsülni. A Sylvester által megkezdett sor folytatódott. Néhány év múlva ugyancsak Vietor nyomdájában látott napvilágot az első teljes egészében magyar szövegű nyomtatvány, *Szent Pál levelei* Komjáti Benedek fordításában.⁵ Hosszú évtizedeken keresztül a krakkói nyomdák látták el a könyvpiacot magyar nyelvű könyvekkel.⁶

Sylvester János 1526. október 26-án iratkozott be a krakkói egyetemre. Feltételezhetően 1528-ban távozott a városból, de erről nincsenek pontos adataink. Itteni tevékenységét Balázs János kimerítően feldolgozta: Sylvester-monográfiájában terjedelmes fejezet foglalkozik a krakkói évekkel.⁷ Megállapításai jelentős részükben ma is helytállóak. A könyv megjelenése óta azonban közel fél évszázad telt el, és az újabb kutatások fényében Balázs eredményeinek egy részét módosítanunk kell. Az alábbiakban tehát részben Balázs János, részben az újabb vizsgálatok alapján foglalom össze a legfontosabb tudnivalókat Sylvester János első fontos pályaszakaszáról.

Sylvester János krakkói munkássága

Sylvester krakkói tevékenységének eredményeiről az első adat egy latin nyelvű ajánlóversre vonatkozik. Leonhard Cox 1527-ben kiadta Publius Papinius Statius római költő *Sylvae* című versgyűjteményét. A kötetről csak egy bibliográfiai leírásból lehet tudni; Balázs János értesülései szerint a feldolgozott egyetlen ismert példány a II. világháború alatt megsemmisült. A leírás szerint az ajánlóversek között Sylvesteré is szerepel.⁸

Balázs János ugyancsak pusztán bibliográfiai adatokból tudott Sylvester *Rosarium Celeste virginis Mariae...* című munkájáról, és ezt is elveszettnek hitte.⁹ A könyvecske egy példányát azóta Németh S. Katalin megtalálta. Közli teljes szövegét és két lapjának hason-

⁵ RMNy 1971, 13.

⁶ A 16. századi krakkói magyar nyomtatványokról: VARJAS Béla, *A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei*, Bp., 1982, 67–85.

⁷ BALÁZS János, *Sylvester János és kora*, Bp., 1958; *A krakkói egyetemen*: 21–92.

⁸ BALÁZS, *Sylvester...*, i. m., 50. A hivatkozott bibliográfiai hely: ESTREICHER, Karol, *Bibliografija Polska*, I–XXXII, Kraków, 1870–1938; XXIX, 224.

⁹ BALÁZS, *Sylvester...*, i. m., 58–59.

mását.¹⁰ A munka azért rendkívül fontos, mert ezek a latin versek Sylvester első ismert irodalmi munkái.

A kiadványt Szegedi Lajos ajánlóverse vezet be. Ezt követi Sylvester János ajánlása Erdődi Simon egri püspöknek. Az első vers disztichonjai Szűz Mária életét dolgozzák fel. Mint Németh S. Katalin megállapítja, Sylvester nem a rózsafüzértitkokat tárgyaló rosariumok hagyományait követi, hanem a Szűz Mária örömeiről szerzett középkori eredetű ritmikus imádságszövegeket. A második vers Szent Kelemen története, strófái három szaphói és egy adoniszi sorból állnak.

Sylvester János első grammatikai munkája egy alapfokú latin nyelvtan magyar értelmezéseinek elkészítése. Az alapul szolgáló latin *Rudimenta Donati Ars minor*ának kivonata, amelyet a lüneburgi iskola tanára, Christian Hegendorff szerkesztett.¹¹ A könyvecske gerince a hagyományos nyolc beszédrész tárgyalása, ehhez csatlakozik a *Commentariolus de usu Pronominum Reciprocorum apud Latinos* című függelék. A szabályokat a klasszikus latin szerzőktől és a Bibliából vett példák illusztrálják. A nemzeti nyelvű grammatikai irodalom szempontjából különösen fontosak a német, lengyel és magyar nyelvű értelmezések. Ezek többségükben a latinnal párhuzamos nemzeti nyelvű paradigmasorok és alkalmanként nyelvtani műszavak.

A négy nyelvű kiadás ötlete a nyomdásztól, Vietortól ered, amint erről az ajánlásban beszámol. Az ajánlás címzettje Georgius de Logkschau (Georg von Logau), Ferdinánd király tanácsosa és lengyelországi követe. Vietor többször tapasztalhatta a tanácsos jóindulatát, ezért hálája jeléül kedveskedik neki az újszerű kiadással. A német kiegészítések bizonyára Hegendorfftól származnak. A lengyel értelmezések szerzője lehet maga Vietor, a magyar részeket pedig bizonyosan Sylvester János írta. Ezt a mű végére illesztett ajánlóversben ő maga mondja el. Különösen érdekes megfigyelni, milyenek Sylvester első tapasztalatai, amikor anyanyelvét összehasonlítja a latinnal. Mentegetőzik a „paeón” (azaz a magyar) nyelv darabossága miatt, ha az esetleg sértené a latin nyelv csiszoltságához szokott füleket.¹² Ez azért is figyelemre méltó, mert munkásságának későbbi szakaszában Sylvester már öntudatosan

¹⁰ NÉMETH S. Katalin, *Egy elveszettnek hitt Sylvester-nyomtatvány*, Acta Historiae Litterarum Hungaricarum 18, Szeged, 1981, 11–20. Különlenyomat: Irodalomtörténeti dolgozatok, 136, Szeged, 1981.

¹¹ HEGENDORFF, Christoph, *Rudimenta grammatices Donati cum nonnullis novis praeceptiunculis, tum optimis quibusque exemplis locupletata in gratiam puerorum, qui nondum magnis grammaticis audiendis maturi sunt [...] Accessit et nunc denuo triplex (videlicet Almanica, Polonica et Ungarica) exemplorum interpretatio*, Cracoviae, 1527. Legújabb hasonmás kiadása: *Rudimenta grammatices...*, a faksimile szöveget gondozta MOLNÁR József, a kísérőtanulmányt írta SZATHMÁRI István, Bp., 1977 (Fontes ad historiam linguarum populorumque Uraliensium, 4).

Vö. BALÁZS, *Sylvester...*, i. m., 59–66; RMNy 1971, 7; NAGYNÉ, i. m., 21–24. Balázs János a magyar nyelvölcsélet fejlődését áttekintő könyvében ugyancsak részletesen foglalkozik a *Rudimentá*-val, felhasználva a Sylvester-monográfiájának megjelenése óta eltelt időszak kutatási eredményeit is: BALÁZS János, *Hermész nyomában. A magyar nyelvölcsélet alapkérdései*, Bp., 1987, 317–328.

¹² Quandoquidem Rhomana phrasis, non semper aperte

Accipit externum, in flexibus, illa, sonum,

Paemonicum si forte tuas offendent aures

Errori lector candide parce precor.

HEGENDORFF, i. m., 63.

ecseteli a magyar nyelv erőnyeit. A *Grammatica Hungarolatinában* például még Melanchthonnal is vitába száll, aki azt állította, hogy névelő csak a görögben és a németben van. Sylvester büszkén hangsúlyozza, hogy e tekintetben a magyar is felülmúlja a latint, hiszen ugyancsak használ névelőt.

Az 1527-es krakkói négy nyelvű *Rudimenta* magyar vonatkozásait erősíti az utolsó lapon a magyar *Miatyánk* és az *Üdvözlég*y. A kiadványban a három nemzeti nyelv közül egyedül magyarul olvashatók hosszabb összefüggő szövegek. A könyvecske különös jelentőségét a magyar könyvtörténet számára az adja, hogy ez a legrégebbi ismert nyomtatvány, amelyik összefüggő magyar szöveget tartalmaz. A munkának nemcsak hogy több kiadásról nincs tudomásunk, hanem a gdański akadémiai könyvtárban őrzött unikumon kívül más példányról sem.

Sylvester második grammatikai munkája ugyancsak az elemi latinoktatásban elterjedt tankönyvtípushoz tartozik. Miután a kisiskolások elsajátították a legfontosabb nyelvtani szabályokat, egyszerű beszélgetésminták alapján gyakorolták a latin társalgást. Sokan állították össze az iskolás gyerekek fogalomkincséhez alkalmazkodó beszélgetésgyűjteményeket. Vietor 1527-ben több ilyen munkát is kiadott. Az egyik az elsősorban a szótáráról ismert Murmellius szerkesztménye, német és lengyel fordítással kiegészítve, Leonhard Cox ajánlóverseivel. A másik Heyden Sebald nürnbergi rektor *Puerilium colloquiorum formulae* című munkája, amelyben a német és a lengyel mellett a beszélgetések magyar fordítása is szerepel.¹³ Minden bizonnyal ez is Sylvester munkája, akárcsak a néhány hónappal korábban megjelent *Rudimenta* magyar értelmezései. Ezt a kiadványt is Sylvester latin ajánlóverse zárja, Geszthi Mihály magyar nemesifjúhoz. A versben Sylvester humanista közhelyekkel általánosságban ecseteli a tudás hasznát. Még ha nem is utal saját szerepére a munka létrejöttében, nincs ok feltételezni, hogy az ajánlóvers írója ne lenne azonos a beszélgetések magyar változatának szerzőjével. A *Puerilium colloquiorum formulae* és a *Rudimenta* nyelvi sajátosságainak összevetése is Sylvester szerzősége mellett szól.

A beszélgetések az iskolai és az otthoni élet, a tanulás és a játék témaköreit ölelik fel 27 fejezetben. Ugyanakkor kitérnek a megfelelő magatartás szabályaira is, így a könyvecskéből nemcsak a társalgási fordulatokat, hanem az illendő viselkedést is meg lehetett tanulni. A magyar szöveget különösen értékessé teszi, hogy nem ragaszkodik szorosan a latin mintához, hanem meglehetősen szabadon tolmácsolja a párbeszédet a különféle helyzetekben. Így híven tükrözi a 16. század első felének élő nyelvhasználatát, kifejezéseit. Ezért nemcsak nyelvészeti, hanem művelődéstörténeti szempontból is becses emlék.

A két említett kiadvány címében szereplő „nunc denuo” és „iam denuo” kifejezések alapján a kutatók az ismert 1527-es krakkói kiadásoknál korábbi négy nyelvű redakciókat feltételeztek. Ilyenek azonban mind ez ideig nem kerültek elő. A régi magyarországi nyomtatványok újabb bibliográfiája szerint az idézett fordulatok Hegendorff és Sebalta sokszor kiadott munkáinak korábbi, latin és latin–német változataira utalnak.¹⁴

¹³ HEYDEN, Sebald, *Puerilium colloquiorum formulae pro primis tyronibus [...] iam denuo Germanico, Polonico ac Ungarico ideomate illustrate*, Cracoviae, 1527. Hasonmás kiadása: *A két legrégebb magyar nyelvű nyomtatvány*, közzétette és a kísérőtanulmányt írta MELICH János, Bp., 1912. Vö. BALÁZS, *Sylvester...*, i. m., 64–84; RMNy 1971, 8; NAGYNÉ, i. m., 25–30.

¹⁴ RMNy 1971, 7–8.

Míg a *Rudimentából* mindössze egyetlen példány ismert, a *Puerilium colloquiorum formulae* számos további kiadást ért meg. A négy nyelvű változatnak még három krakkói redakciójáról van tudomásunk, 1531-ből, 1535-ből és 1552-ből – és korántsem bizonyos, hogy több nem kerülhet elő. A magyarországi iskolák használatára különféle városokban sokszor kiadták. Mintegy 15 változata ismert vagy feltételezhető, az utolsó 1800 körülre tehető. Van, amelyik csak a latin és a magyar párbeszédet hozza. Sylvester elavulttá vált fordulatait idővel újabbakra cserélték. Az anyagot a történelmi Magyarország területén élő nemzetek igényeinek megfelelően ki is egészítették: van például latin–német–cseh változat is.

Sylvester monográfusa, Balázs János hosszasan foglalkozik egy bibliográfiai adattal, amelynek alapján egy Sylvester által szerkesztett, 1531-ben, Krakkóban Vietornál megjelent latin–német–lengyel–magyar szótárra következett. Feltételez egy 1527–1528 körüli korábbi kiadást is. A kiindulásul szolgáló adat forrását már első közzétévéje, Karol Estreicher sem adta meg, így csak feltételezésekre lehet szorítkozni. Az újabb könyvészeti kutatások során megállapították, hogy Estreicher (vagy forrása) minden bizonnyal a *Puerilium colloquiorum formulae* 1531-es kiadásának egy címlap nélküli példányát láthatta. A könyv tartalma alapján kapta a „dictionarius” címet, amely beszédgyakorló könyvet is jelenthet. Az ajánlás szerzője Sylvester, ezért gondolták őt a szerzőnek. A négy nyelv, a kiadási év, a hely, a nyomda, továbbá az ajánlás címzettje és szerzője megegyezik az említett kiadásával, ezért tekinthető bizonyosnak, hogy az állítólagos szótár egy tévedéssorozat eredménye.¹⁵

A krakkói évek jelentősége

E vázlatos áttekintés nyomán megfogalmazható, miért fontosak Sylvester János krakkói munkái. Nem elhanyagolhatók első fennmaradt költői művei, hiszen latin versei sokáig csak későbből voltak ismertek. A teljes irodalmi pályakép felvázolásához nélkülözhetetlen a kezdetek figyelembevétele. Az időmértékes verselési gyakorlat fejlődése azért is fontos, mert Sylvester írt először magyar verset hibátlan klasszikus versformában. Korábbi is maradtak fenn próbálkozások, de ezek néhány sornyi, kezdetleges kísérletek. Újszövetség-fordításához Sylvester verses ajánlást írt, és disztichonokban foglalta össze egyes részek tartalmát.

Különösen jelentős Sylvester krakkói nyelvészeti tevékenysége, mert ezzel alapozta meg a magyar nyelv kiművelésére irányuló későbbi munkásságát. Könnyen belátható, hogy a magyar nyelv rendszerezését célzó első törekvések a legjobb humanista hagyományokhoz kapcsolódnak. Mint közzismert, a humanista latintanítás kezdeti fokán Alexander de Villa Dei *Doctrinaléj*át Európa-szerte felváltotta Donatus elemi szintű kompendiuma. A vulgáris nyelvek szabályszerűségeinek rögzítése szorosan összefügg a latin grammatikákkal. A nyelvtudomány történetének izgalmas fejezete az egyes nemzeti nyelvek grammatikai irodalmának kialakulása. Láthattuk, hogy a krakkói többnyelvű kiadványok alapjául a latin–német redakciók szolgáltak, ezért célszerű figyelmet fordítani e két nyelv viszonyára.

Balázs János még hivatkozhatott Erika Isingnek az 1960-as években végzett kutatásaira, aki – mint Balázs írja, az ő kezdeményezéséhez csatlakozva – a vulgáris nyelvek grammatikai irodalmának kibontakozását vizsgálta Közép- és Kelet-Európában. Eredményeinek össz-

¹⁵ BALÁZS, Sylvester..., i. m., 85–87; RMNy 1971, 11.

szefoglalása Balázs János megfogalmazásában: „A tőle tárgyalt időszakban a humanisták Donatus elemi fokú nyelvtanát átdolgozva egyre nagyobb mértékben vették figyelembe anyanyelvüket. Így tankönyveik folyamatos átmenetet képeznek a német nyelven írt grammatikákhoz, amelyek így nem véletlenül, hanem az elemi fokú latintanítás során kialakult iskolai hagyományok keretei között jöttek létre.”¹⁶

A középkori latintanítás kimerítő vizsgálatának eredményeként világosan nyomon követhető, hogyan vezetett az út a latin grammatikai kommentároktól a vulgáris nyelvek nemzeti nyelvű rendszerezéséig. A latin anyagot kezdetben kizárólag latin magyarázatok kísérték. A megvilágítandó részlet körülírásához idővel nemcsak latin szinonímákat használtak, hanem megjelenhetett egy-egy nemzeti nyelvű kifejezés is. Ez teremtette meg a feltételeit annak, hogy az anyanyelvű magyarázatok fokozatosan túllépjenek az egyszerű kommentár határán. Ez akkor történik meg, amikor már nem pusztán a latin szinonímák önkényes vagy véletlenszerű kiegészítéseiként jelennek meg egyes német kifejezések, hanem a latin szöveg pontos német fordításban olvasható. Az újabb kutatás is úgy látja, hogy a német nyelvterületen az oktatásban az anyanyelv a Donatus-kiadásokban jutott a legnagyobb szerephez.¹⁷ A párhuzamos latin–német Donatus-kiadásokat tekintik a német nyelvet németül feldolgozó grammatikák közvetlen előzményeinek.¹⁸

A 16. század első évtizedeire körvonalazódtak annak a módszerei, hogyan lehet az anyanyelvet a latin jobb megértésének a szolgálatába állítani. Helmut Puff kutatásai nyomán árnyalt képet kaphatunk arról, milyen meg gondolások alapján alakult a nemzeti nyelv és a latin viszonya az oktatásban. Kétféle elképzelést lehet elkülöníteni.

A legkiemelkedőbb humanisták, mint például Agricola vagy Melanchthon, úgy vélték, hogy a latin tanulása során az anyanyelv alkalmas segédeszköz lehet, de csak kezdetben. Alapfokon hasznosak a nemzeti nyelvű példák, de a cél az, hogy az oktatásban mielőbb a latin váljék a kommunikáció nyelvév. A magasan képzett humanista számára ugyanis az a legfontosabb, hogy írásban és szóban tökéletesen fejezze ki magát latinul, ezért kell az iskolában mielőbb megszokni a latin beszédet. Ennek megfelelően a német példák kizárólag a latin jobb megértését szolgálták: főként a paradigmásorokban vagy egyes szavak értelmezéseként jelentek meg. A szabályokat nem tartották szükségesnek németül is megfogalmazni.

A másik elképzelés szerint az anyanyelv nem pusztán a latintanulás segédeszköze. Ennek az irányzatnak a képviselői arra törekedtek, hogy a latin grammatika elsajátításával párhuzamosan a tanulók saját anyanyelvük rendszerét is megismerjék, és annak leírása németül is lehetővé váljon. Ezek a célkitűzések jelentős részben a kétnyelvű Donatus-kiadásokban valósultak meg. A legfontosabb szerzőket Puff részletesen méltatja.¹⁹ Ezen az úton lehetett eljutni a német nyelvet teljes egészében németül tárgyaló grammatikákhoz.

¹⁶ BALÁZS, *Hermész nyomában...*, i. m., 273–274.

¹⁷ BOEDEMANN, Ulrike, *Latein und Volkssprache im Bereich vom Schule und Trivialunterricht: Zur Arbeit an spätmittelalterlichen Grammatiken*, in *Latein und Volkssprache in Deutschen Mittelalter 1100–1500*, Hrsg. Nikolaus HENKEL–Nigel F. PALMER, Tübingen, 1992, 351–359.

¹⁸ MOULIN-FANKHÄNEL, Claudia, *Bibliographie der deutschen Grammatiken und Orthographienlehren, I, Von den Anfängen der Überlieferung zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Heidelberg, 1994.

¹⁹ PUFF, Helmut, „*Von dem Schlüssel aller Künsten/nemblich der Grammatica*”, *Deutsch im lateinischen Grammatikunterricht 1480–1560*, Tübingen–Basel, 1995.

A számtalan latin–német Donatus-kiadás közül Vietor jóvoltából éppen Hegendorff munkájához kerültek a lengyel és a magyar értelmezések. A nemzeti nyelvű kiegészítésekből még egyik nyelv teljes grammatikai rendszere sem rajzolódik ki, de így is rendkívül fontos, hogy a latinnal párhuzamosan a német mellett megjelennek a lengyel és a magyar megfelelőik is. Így a *Rudimentá*ban a Közép-Európában használatos másik két élő nyelv mellett a magyar-nak is megkezdődött a rendszerezése, egyelőre a latin nyelvtani kategóriákhoz igazodva.

Sylvester János párhuzamos latin–magyar nyelvtanához, a *Grammatica Hungarolatina*hoz a közvetlen mintákat ugyancsak német–latin Donatus-kiadásokban találta meg, amelyekhez az 1530-as években Wittenbergben juthatott – de ez már a Sylvester-életmű egy következő szakasza.²⁰ Az életút első jelentős állomása azonban Krakkó. Az itteni tapasztalatok alapján bontakozott ki Sylvester irodalmi és grammatikai munkássága. A *Rudimenta grammatices Donati* Vietornál megjelent négy nyelvű változata akár a krakkói humanista szellem szimbóluma is lehet: a klasszikus értékekre támaszkodva, a német, a lengyel és a magyar párhuzamos szerepeltetésével a nemzeti nyelvek kiművelésének fontos dokumentuma jött létre.

²⁰ BARTÓK István, *Grammatica Hungarolatina – Grammatica Latinogermanica, Sylvester János és Marcus Crodellius*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1998, 5–6. sz., 642–654.